

نقش امنیت منطقه و تأثیر آن بر گردشگری پایدار با رویکرد CPTED و روش پراونگ (نمونه موردی: شهر بستان آباد)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۰۸ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۱۳

داریوش ستارزاده^۱ سعید اربابی بستان آباد*^۲ رویا اخگری^۳

- ۱- استادیار گروه معماری و شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران
- ۲- دانشجوی دکتری شهرسازی، گروه معماری و شهرسازی، واحد بین‌المللی ارس، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران
- ۳- کارشناس مهندسی کشاورزی زراعت، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

چکیده

صنعت گردشگری در جهان از منابع مهم درآمد است و به دلیل ارزآوری بالای آن، تمرکز بر این حوزه می‌تواند سهم گردشگری را در تولید ناخالص ملی کشورها افزایش دهد. هدف از پژوهش پیشرو، بررسی نقش امنیت منطقه و تأثیر آن بر گردشگری پایدار در شهر بستان آباد با رویکرد CPTED و روش پراونگ است. جامعه آماری مورد مطالعه، بازدیدکنندگان از جاذبه‌های گردشگری است. نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران ۳۵۰ نفر محاسبه گردید. روایی تحقیق بر اساس نظرات کارشناسان و متخصصین پرسشنامه از قابلیت خوبی برخوردار است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش پراونگ استفاده شده است. نتایج حاصل از ارزیابی ارزش و شاخص‌های دسترسی، نظارت، قلمروگرایی و پشتیبانی و امکانات با رویکرد cpted نشان می‌دهد که شاخص دسترسی بالارزش و معیار نظارت برای شهرک ولیعصر بالارزش ۰/۲۸، معیار قلمروگرایی ۰/۶۲۵ و معیار پشتیبانی و امکانات رفاهی با امتیاز ۰/۵ می‌باشد که کمترین امتیاز به معیار نظارت با شاخص‌های سطح تمهیدات حفاظتی، نگهبان محله، استفاده از دوربین‌ها در محلات و گشت‌های پلیس تعلق دارد که می‌تواند منشأ شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی و ناهنجاری در محله شهر بستان آباد باشد. افزایش نظارت نیروهای انتظامی و امنیتی با فعال‌سازی نیروهای مردمی، افزایش دوربین‌های مداربسته در مکان‌های گردشگری و در صورت نیاز در محلات می‌تواند کمک شایانی در به حداقل رساندن آسیب‌های اجتماعی و افزایش تعداد گردشگران گردد.

واژه‌های کلیدی: امنیت گردشگری، شهر بستان آباد، روش پراونگ، رویکرد CPTED

مقدمه

با گسترش روزافزون گردشگری و نگرانی گردشگران از امنیت موجود در منطقه گردشگری باعث گردیده، امنیت در شهرها به‌عنوان پیش‌زمینه یک اجتماع سالم و بستر ساز توسعه جوامع انسانی باشد. سعادت یک اجتماع در گرو حفظ و بقاء امنیت و احساس ناشی از آن است. ضرورت پرداختن به موضوع امنیت شهری و گردشگری از آنجایی مهم می‌شود که وابستگی متقابل میان امنیت و گردشگری اجتناب‌ناپذیر است. امنیت زمینه‌ساز و بستر توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است. امنیت پایدار نقشی اساسی در ثبات حاکمیت، دوام مردم و توسعه و پیشرفت ملت‌ها دارد. امروزه پدیده گردشگری به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه زیادی را به این بخش اختصاص دهند. جلب و جذب گردشگر به‌منظور بازدید از مکان‌های دیدنی نیازمند به سرمایه‌گذاری در زمینه آماده‌سازی محل‌های مورد بازدید، احداث دسترسی‌های خوب و قابل‌دسترس، هتل‌های چند ستاره است (کریم پور ریحان و همکاران، ۱۳۹۶). شهرهای امروز با تمام امکانات جدید، همانند گذشته قادر به تأمین آرامش و امنیت شهروندان نیستند. آنها به دلیل تمرکز بالای جمعیت و فعالیت‌های خارج از مقیاس انسانی و فراوانی ماشین، به تدریج از شاخص‌های آرامش و امنیت فضای شهری فاصله گرفته‌اند. در شهری که امنیت دارد، فرد دچار نگرانی و هراس نمی‌شود و احساس راحتی و امنیت دارد. در واقع پایه شهر ایمن بیشتر بر روی مسائلی می‌باشد که میزان خطرات در آن کمتر باشد (پورجعفر و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۳). امروزه با عنایت به تعریف امنیت شهرنشینان و روش‌های بالا بردن آن به‌عنوان یکی از پارامترهای کلیدی متخصصان شهری تبدیل گشته و جدای از تبعات فرهنگی و اجتماعی ناشی از برنامه‌ریزی و طراحی محیط‌های امن شهری بر روش‌های رفتار شهروندان و درست شدن چگونگی محدوده با کاربری‌های مسکونی، اظهار خاصیت‌ها و تبعات ناشی از مرتب بر نقش کالبدی شهر بر کاهش آسیب‌های اجتماعی است که در قالب تئوری‌های نوین شهرسازی بدان اشاره شده است (فلیشر و هینمن، ۱۹۹۶: ۳۶). تغییر نگاه دست‌اندرکاران و شهرنشینان نسبت به جذب گردشگران شهری، ارائه رفتارهای قابل‌تأمل و تأمین امنیت گردشگرها، ارائه راهکارها برای حل مشکلات گردشگرها و توجه به گردش فرایند ارائه داده به گردشگران و... می‌تواند جزء مهم‌ترین پارامترهای گردشگری پایدار باشد (ایران‌منش و جهان‌بین، ۱۳۹۵). بنا به تعریف لاندبرگ اقتصاد گردشگری، تعداد مسافرت‌ها و پیامدهای اقتصادی آنها را اعم از تأثیر مستقیم و غیرمستقیم و القایی مورد مقایسه قرار می‌گیرد (لاندبرگ، ۱۳۸۳). آدریان بول نیز معتقد است که علم اقتصاد در بسیاری از حوزه‌ها نقش ایفا می‌کند، به‌ویژه در آنجا که لازم است اثرات اقتصادی و اقدامات مربوط به کنترل آثار گردشگری و نیروهای بازار که تقاضای گردشگران را به عرضه و کالاهای گردشگری، مرتبط می‌کنند مورد تحلیل قرار گیرند. اقتصاددانان، گردشگری را از نظر عرضه و تقاضا، تراز پرداخت‌ها، مبادلات خارجی، اشتغال، درآمد ملی و آینده‌نگری اقتصادی و سایر موضوعات مورد بررسی قرار می‌دهند (معصومی، ۱۳۸۵). امروزه اهمیت گردشگری به جهت بالابودن درآمد ارزی برای کشورها و همچنین تعداد گردشگران ورودی پراهمیت بوده است (Thomas & Sambrook, 2005: 18). توسعه گردشگری به‌ویژه در

کشورهای جهان سوم، عامل مؤثری در سنجش با نیازمندی است و باعث فزونی و رفاه اجتماعی می‌شود. که این امر مستلزم ارتقاء امنیت شهرها جهت ورود گردشگران به شهر و همچنین به دنبال آن سرمایه‌گذاری در حوزه‌های گردشگری و توسعه روزافزون شهرها خواهد بود.

ادبیات موضوع

پیشینه تحقیق

مطالعات متعددی با موضوع راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در فضاهای شهری هم در داخل کشور و هم در خارج از کشور انجام شده است که در ادامه به برخی از این مطالعات اشاره شده است: نصیری و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان بررسی مؤلفه‌های کالبدی و محیطی تأثیرگذار بر امنیت گردشگران در بافت تاریخی شهر یزد به این نتیجه رسیدند که همه مؤلفه‌های کالبدی بر امنیت گردشگران تأثیر دارد. همچنین متغیر بافت و تنوع کالبدی نسبت به سایر متغیرها دارای تأثیرگذاری بیشتری هستند. فتوکیان و همکاران (۱۴۰۰) در یک مقاله پژوهشی با تحلیل فضاهای گردشگری شهرستان رامسر از منظر امنیت با استفاده از تکنیک چیدمان فضا به این نتیجه رسیده‌اند چه بخش‌هایی از محیط گردشگری شهرستان رامسر دارای امنیت بیشتری یا کمتری است. شبیری و باقریان جلودار (۱۳۹۷) با انجام مقاله‌ای با تحلیل عواملی که بر احساس امنیت اجتماعی گردشگران در شهرستان بابلسر مؤثر هستند به این نتیجه رسیده‌اند که میان احساس امنیت که به دو قسمت احساس امنیت اجتماعی و فردی تقسیم گردیده است و اعتماد شخصی، مصرف رسانه‌ای و اعتماد اجتماعی و نیز میان میزان تحصیلات و سن با احساس امنیت رابطه تنگاتنگی وجود دارد. بیگلری نیا و کیانی سلمی (۱۳۹۶) با عنوان پژوهشی با عنوان اولویت‌بندی و شناسایی بعد امنیت و اثر آن بر توسعه گردشگری شهری مورد مطالعه شهر کاشان به این نتیجه رسیده‌اند که پلیس از ارزش و اهمیت بالایی نسبت به دیگر عوامل برخوردار می‌باشد، مورد دوم امنیت کالبدی شهر، مورد سوم نقش سلامت و امنیت در محل اقامت مورد چهارم می‌باشد و در نهایت آخرین مورد و پنجمین عامل آرامش روانی و امنیت فردی است. کورتیت و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به جست‌وجوی عوامل کارساز در امنیت شهرها و کشورهای مختلف پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بر اساس یافته‌های پژوهش شکاف به‌طور خاص بر سطح امنیت حمل‌ونقل، فرودگاه‌ها، مراکز خرید و رستوران‌ها در شهر آنتالیا وجود دارد. وانگ و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان سی سال پژوهش در مورد امنیت گردشگری و ایمنی یک رویکرد مقایسه‌ای در محتوا به این نتیجه رسیده‌اند که بررسی‌های غربی و چینی چگونه که میزان گردشگران به عوامل احساس امنیت بستگی دارد و همچنین نتایج این مقاله نشان‌دهنده بررسی‌های غربی به صورت کلی تقاضای گردشگری و عرضه را در نظر می‌گیرند؛ اما از طرف دیگر بررسی‌های چینی نشان می‌دهد جذب گردشگر رابطه

مستقیمی با احساس امنیت دارد. فوری و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی و مشخص نمودن اثرگذاری تهدیدهای امنیتی بر گردشگرانی خارج از کشور (بین‌المللی) که وارد کشور می‌شوند پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که تهدیدهای امنیتی رابطه مستقیم با ورود گردشگران به کشور دارند بطوریکه در صورت احساس ایمنی مشابه با کشور خود وارد آن کشور می‌شوند و برعکس.

مبانی نظری

امنیت

امنیت کلمه‌ای است که آرامش و احساس خشنودی از آسایشی که در محیط دارد، دلالت می‌کند. به عبارتی هر آنچه در ذهن برای امن بودن خطوط می‌کند باید به ذهن آرامش بدهد بطوریکه که احساسی که در انسان به وجود می‌آید که او را به سمت آزادی و رهایی از ترس هدایت کند. پس می‌توان معنی کلمه‌های آسایش و آرامش و ایمنی را در تعریف امنیت دانست (عمید، ۱۳۴۵).

امنیت شهر

امنیت کلمه‌ای عربی از بن امن به معنی راحت و آسوده و بی‌ترس بودن است (معین، ۱۳۸۰: ۳۵۲). مفهوم امنیت در فرهنگ‌های لغت، در امان بودن، آرامش و آسودگی، حفاظت در مقابل خطر امنیت عینی و مادی است (صادقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳). امنیت بر اساس فرضیه نیازها در هرم مازلو در ۱۹۶۸، بر اساس یکی از احتیاج ضروری و پایه برای تعالی انسان معرفی شده‌است. امنیت به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که به فضاهای عمومی شهری کیفیت می‌بخشد به شمار می‌آید. به این معنا که نداشتن امنیت در کنار وجود همه مؤلفه‌های کیفیت‌بخش در یک فضای عمومی شهری، بیانگر عدم موفقیت آن فضا است. فضاهایی مانند بازارها، خیابان‌ها و پارک‌ها از میان انواع فضاهای عمومی شهری به سبب ماهیت و موقعیت ویژه‌ای که دارند انتظار می‌رود کیفیت بهتری را به لحاظ امنیتی ارائه دهند. ترس از وقوع جرم در جامعه به‌عنوان مشکلی بزرگ‌تر از خود جرم تلقی می‌شود، زیرا مردم از حضور در فضاهایی که احساس درخطر بودن و آسیب دیدن می‌کنند دوری کرده و این محیط‌ها به تدریج تبدیل به مکان‌های ناامن می‌شوند. ایجاد محیطی که مردم در آن بدون واگرمه پیاده‌روی می‌کنند، تعداد چشم‌های ناظر را افزایش می‌دهند همین امر باعث افزایش کیفیت محیط می‌شود (یاران و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۵).

امنیت شهری در فضاهای عمومی شهری

امنیت یکی از اساسی‌ترین نیازهای بشری جهت رشد و توسعه است (Razaniak & Winiarczyk-Razaniak, 2014: 3). امنیت یک شهر از روش‌های طراحی شهری به دست می‌آید که باید با دیگر مقوله‌های مهم در خصوص تأمین امنیت یک شهر مورد ارزیابی قرار گیرد. عدم احساس امنیت در شهر باعث به وجود آمدن تهدیدها و چالش‌های فرهنگی و سیاسی و... گردد. بطوریکه امنیت یکی از نیازهای ضروری و بنیادی برای تعالی انسان تلقی می‌شود. امنیت از شاخص‌های کیفیت زندگی در شهرها هست. فقدان امنیت در فضاهای مسکونی شهری می‌تواند آسیب‌های اجتماعی جدی را ایجاد نماید. از آنجاکه فضاهای شهری امروزی یکی از عواملی است برای وقوع ناهنجاری‌های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در شهر، لذا بررسی جنبه‌های کیفی و کمی، امنیت، چه از لحاظ کالبدی و چه از لحاظ اجتماعی در داخل هر یک از فضاهای شهری امری ضروری است (آذر و محمدی بیرنگ، ۱۳۹۸: ۳۰). وجود امنیت همواره مورد توجه برنامه‌ریزان و طراحان شهری بوده است. عوامل مختلفی بر احساس امنیت شهروندان تأثیرگذارند، از جمله می‌توان به عوامل فردی، سن و جنسیت اشاره کرد. از میان عوامل کالبدی می‌توان به فضاهای بدون دفاع مقیاس فضا و نفوذپذیری فضا اشاره کرد (رضویان و آقایی، ۱۳۹۳: ۴۵).

مفهوم فضای شهری امن

مفهوم فضای شهری امن در مقابل فضای شهری ناامن قرار دارد. پدیده ناامنی دارای دو جنبه با چشم که قابل دیدن می‌باشد و قابل درک است و تمام ابعاد زندگی را در شامل می‌شود و تعریف ناامنی از نظر ذهنی شامل داوری در خصوص امنیت منطقه و فضاست. ناامنی پدیده‌ای مانند فقر است و می‌توان گفت که فقر سرآغاز آسیب‌های اجتماعی می‌باشد (صالحی، ۱۳۸۷).

گردشگری

انسان‌ها در طی تاریخ با اهداف و مقاصد خاصی مسافرت می‌کردند. برای انسان‌های اولیه این حرکت تمامی پدیده‌ها و روابط حاصل تا عمل گردشگران، عرضه‌کنندگان و فروشنندگان محصولات گردشگری، دولت‌ها و جوامع میزبان، در فرایند جذب و پذیرایی از گردشگران است (McInosh & Chalres, 1995: 9).

توسعه گردشگری

توسعه گردشگری عبارت است از گسترش صنعت گردشگری و جذب گردشگران به کشور با استفاده از منابع و امکانات در دسترس، به‌گونه‌ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، و مقررات قانونی جامع و وحدت و یکپارچگی، انتظارات گردشگران، سلامت محیط‌زیست، هویت فرهنگی و تعادل اقتصادی و رفاه مردمان جامعه و میهمان‌های آنها را به‌طور

پیوسته در حد مطلوب برآورده کند (الوانی و پیروزبخت، ۱۳۸۵: ۱۳۱-۱۳۲). امروزه گردشگری برای بسیاری از متصدیان امر به صورت یک امر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سمبل مهم مطرح است. گردشگری در شهرها به نوعی فرآیند رقابتی میان شهرهای بزرگ جامعه تبدیل شده که مدیریت شهری با تعیین اهداف و ارائه تعاریف، داوری میان گزینه‌های گوناگون در زمینه آمایش، سرمایه‌گذاری و ایجاد ساختار مدیریت متمرکز و تجاری کردن کارهای گردشگری شهری گام مؤثری در توسعه پایدار محلی بردارند. استفاده از امکانات شهری برای گردشگران در کشورمان از کشورهای همسایه، کمتر بوده است. تعریف گردشگری از دهه هشتاد میلادی وارد فازهای تحقیقاتی و توسعه پایدار جوامع شده است. از هنگامی که گردشگری در تعطیلات برای زندگی شهرنشینی اهمیت یافته است و تعداد گردشگران افزایش یافته، گردشگری به عنوان یک مسئله مهم در توسعه پایدار محلی تبدیل گشته است. درک و فهم گردشگری و در نتیجه چرخه زندگی در اهداف شهری، روش‌های پیچیده‌ای را برای حل مشکلات و عملکردها در بردارد. در حال حاضر روش‌های نویی برای عملکرد گردشگری و گردشگران در مکان‌های شهری رخ داده است (دیناری، ۱۳۸۹).

مفهوم و اهمیت گردشگری

امروزه پدیده گردشگری، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه گردشگری از بزرگ‌ترین قسمت‌های اقتصادی در کشورها گردد (انوری آریا و نساج، ۱۳۸۶).

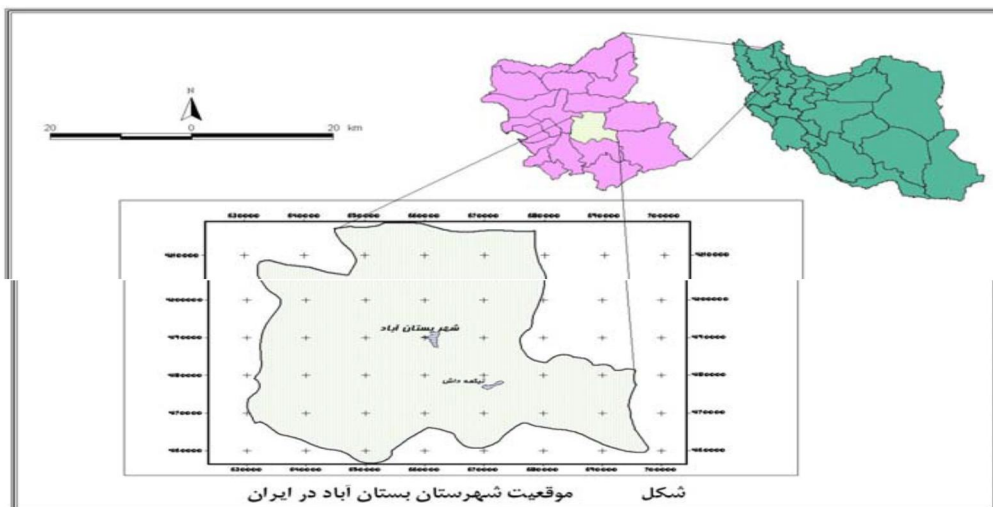
گردشگری پایدار شهری

گردشگری حوزه‌ای وسیع و مملو از ظرفیت‌های رقابتی است که در صورت اتخاذ نگرشی جامع و فراهم نمودن زیرساخت‌های گردشگری پایدار، شهرها، مناطق و کشورها می‌توانند به عنوان یک مزیت رقابتی از دستاوردهای آن برخوردار شوند. رقابت‌پذیری گردشگری دارای تعاریف، ویژگی‌ها و ابعاد گوناگونی است ابعاد حقوقی، مدیریتی، رفاهی و خدماتی و... را شامل می‌شود. گردشگری شهری متأثر از عوامل محیط بیرونی و داخلی است که عوامل محیط بیرونی شامل عوامل سیاسی و قانونی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و طبیعی و زیست‌محیطی است؛ همچنین عوامل محیط داخلی شامل مخاطرات گردشگری، منابع گردشگری (منابع تاریخی - فرهنگی و منابع طبیعی) و زیرساخت‌های گردشگری و تفریح است (Cibinskiene & Snieskiene, 2015: 23).

منطقه مورد مطالعه

شهرستان بستان‌آباد با وسعت ۲۷۹۵ کیلومتر مربع (۱/۶ درصد مساحت استان) در ۴۵ کیلومتری تبریز واقع شده است و ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۷۹ تا ۱۷۴۰ متر می‌باشد. این شهرستان از سمت شمال با شهرستان هریس، از سمت شرق با شهرستان‌های سراب و میانه، از سمت غرب با شهرستان‌های تبریز و مراغه و از سمت جنوب با شهرستان هشترود هم‌مرز است. به‌طور کلی

شهرستان بستان‌آباد در منطقه کوهستانی واقع شده است. شمال آن در امتداد کوه‌های موروداغ و بزغوش به نام تک آلتی و گردنه معروف شبلی قرار گرفته است. مرتفع‌ترین نقطه شهرستان، کوه سه‌سهند به ارتفاع ۳۷۷۲ متر است. ارتفاع شهرستان بستان‌آباد از سطح دریا ۱۷۴۰ متر است. ارتفاعات شهرستان شامل کوه سه‌سهند، کوه شبلی، کوه تک آلتی، بیوک داغ، قباغ داغ، دروانه داغ، بزداغ و کوه حیدربابا هستند. بلندترین و معروف‌ترین قله شهرستان، کوه سه‌سهند با ۳۷۷۲ متر ارتفاع است. بستان‌آباد منطقه‌ای است کوهستانی که سراسر قسمت جنوبی‌اش را کوه‌های پربرف و مرتفع پوشانده است. شمال آن در امتداد کوه‌های بزغوش و غرب این شهرستان در امتداد کوه‌های موروداغ به ارتفاع ۲۹۶۰ متر در دنباله کوه‌های موروداغ و بزغوش بنام تک آلتی و گردنه معروف شبلی قرار گرفته است. مرتفع‌ترین نقطه شهرستان کوه سه‌سهند به ارتفاع ۳۷۷۲ متر است. آب‌وهوای بستان‌آباد به دلیل قرار گرفتن در دامنه کوهستان سه‌سهند در زمستان سرد و پربرف و دوره یخبندان طولانی و در تابستان معتدل و مطبوع است. هوای این شهرستان شش ماه از سال خشک و شش ماه دیگر مرطوب است. بستان‌آباد در محل شهر باستانی و گمشده تاریخی «اوجان» بنا شده است. اوجان پایتخت ییلاقی در دوره ایلخانان مغول بوده که بعداً در اثر حوادث روزگار، به کلی منهدم شده است. این منطقه به جهت آنکه در مسیر ارتباطی جاده ابریشم قرار داشته و از آب‌وهوای مناسب دامنه سه‌سهند برخوردار بوده که همواره دارای جمعیت بوده و در متون تاریخی بازمانده از گذشته به اسامی «اوجن» و یا «اوجان» آمده است. نام‌گذاری و وجه تسمیه آن به دلیل سرسبزی، خرمی و چمنزارهای این منطقه مربوط است. از جمله آثار تاریخی بستان‌آباد به موارد زیر می‌توان اشاره کرد: ۱- مقبره خسته قاسم ۲- مسجد جانبهان ۳- خانه پدری استاد شه‌ریار ۳- حمام قره چمن ۴- پل قره چمن ۵- آبگرم معدنی.

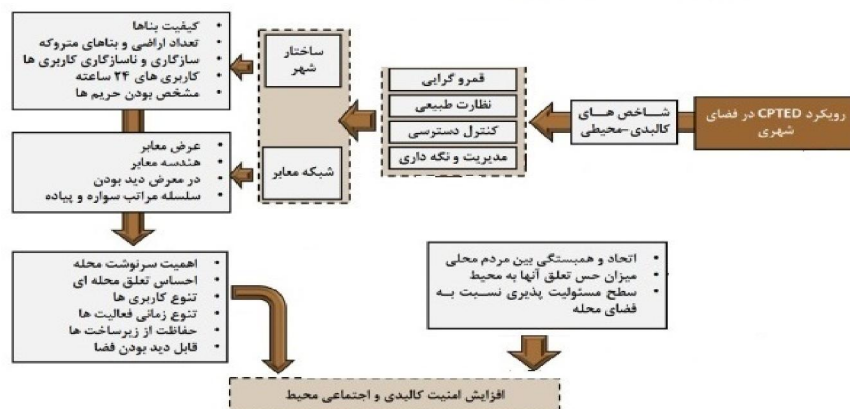
شکل ۱: موقعیت شهرستان بستان‌آباد در کشور ایران

شکل ۲: نقشه هوایی شهر بستان آباد

روش پژوهش

این پژوهش با توجه به اهداف و مؤلفه‌های موردبررسی یک تحقیق کاربردی است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق از ساکنین محلات شهرستان بستان آباد می‌باشد. نمونه آماری بر اساس فرمول کوکران ۳۵۰ نفر محاسبه گردیده است. برای جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق از روش کتابخانه‌ای (اسنادی) و میدانی استفاده شده است. بنابراین ابزار جمع‌آوری اطلاعات از یک‌سو، کتاب، مجلات معتبر، ماهنامه‌ها، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و سایر اسناد و مدارک اعم از ابزار پرسشنامه و برای تکمیل داده‌ها از آمارهای رسمی استفاده شده است. در این پژوهش برای تعیین ارزش هر یک از جاذبه‌های گردشگری شهر بستان آباد از روش پراولونگ، جهت تجزیه و تحلیل میزان اثرگذاری شاخص‌های امنیت با رویکرد CPTED در این شهر استفاده شده است.

شکل ۳: الگوی مفهومی پژوهش (منبع: نگارندگان)

یافته‌ها

اولویت‌بندی امنیت شهر بستان آباد

در روش پراولونگ، با استفاده از میانگین شاخص‌های دسترسی، نظارت، قلمروگرایی و پشتیبانی امکانات رفاهی و خدماتی که از ۵ سطح مختلف نمره دهی می‌شوند، به دست می‌آید. مقیاس یا طیف لیکرت پنج سطحی شامل پنج گزینه برای پاسخ است. مقیاس لیکرت پنج سطحی

معمولاً برای اندازه‌گیری و سنجش رضایت مورداستفاده قرار می‌گیرد. این امتیازات بر اساس نظرات و دیدگاه‌های متخصصین و خبرگان به‌دست آمده است.

جدول ۱: اولویت‌بندی امنیت شهر بستان‌آباد

معیارها	امتیاز	۰	۰/۲۵	۰/۵	۰/۷۵	۱
دسترسی	تعداد ورودی	-	۱	۲	۳	بیش از ۳
	مسیرهای دسترسی	-	خاکی	سنگفرش	شنی	آسفالت
	متوسط فاصله از مرکز شهر	تا ۱۰۰۰ متر	تا ۲۰۰۰ متر	تا ۳۰۰۰ متر	تا ۴۰۰۰ متر	بیش از ۴۰۰۰ متر
	دسترسی به اماکن	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	استفاده از محوطه‌سازی، حفظ و نرده	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	نظارت	سطح تمهیدات حفاظتی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد
نگهبان محله		ندارد	یک محله	دو محله	سه محله	بیش از سه محله
استفاده از دوربین‌های محله		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
گشت‌های پلیس		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
قلمروگرایی	وضعیت مکان	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	جذابیت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	میزان محصور بودن	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	احساس رضایت	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
پشتیبانی و امکانات رفاهی	نورپردازی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	امنیت منطقه	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	آسایش فیزیکی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	مبلمان شهری	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
	روابط همسایگی بالا	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد

(مأخذ: نگارندگان)

مفاهیم اساسی رویکرد Cpted

در رویکرد مفاهیم مختلفی روبرو هستیم که به تحقق این رویکرد کمک شایانی می‌نماید. اهم این موارد عبارت‌اند از:

قلمروگرایی: به این مفهوم است مکان‌های بیرونی باید طوری باشد که به یک فرد احساس مالکیت کند.

نظارت: برای جلوگیری از بزه خلافکاران و تبهکاران باید نظارت باشد.

نظارت طبیعی: از طریق و کمک مردم به دست آید.

نظارت سازمان‌دهی شده رسمی: با استفاده از تجهیزات الکترونیک مانند دوربین بهره جست.

دشواری و سخت کردن دستیابی به اهداف مجرمانه: برای در امان ماندن ساختمان‌ها مانند

نصب دزدگیر در ساختمان نسبت به جلوگیری از اعمال مجرمانه افراد جلوگیری کرد.

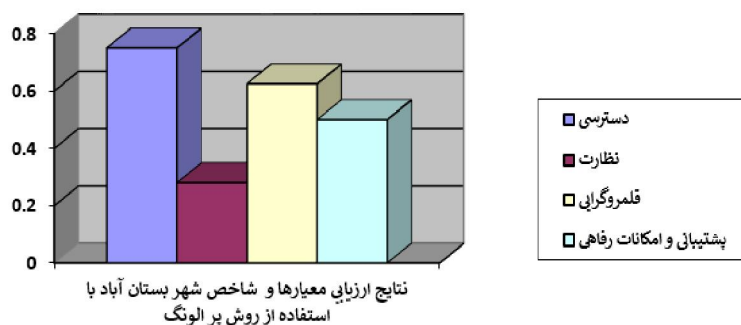
کنترل ورودی‌ها و دسترسی‌ها: برای ممانعت از ورود افراد غیرخودی به ساختمان‌ها باید از موانع فیزیکی استفاده کرد یا نگهبان‌های ساختمان و حتی محله. نگهداری و تعمیر: می‌توان با تعمیر و نگهداری از مبلمان‌های شهری و همچنین افزایش چراغ‌های معابر و محوطه‌ها، آسیب‌ها و بزه‌های اجتماعی را کاهش داد (Pakzad, 2014: 60).

بحث و نتیجه گیری

جهت تجزیه و تحلیل داده از روش پراونگ استفاده شده است. نتایج حاصل از ارزیابی صورت گرفته از ارزش و شاخص‌های دسترسی، نظارت، قلمروگرایی و همچنین پشتیبانی و امکانات با رویکرد cted نشان می‌دهد که شاخص دسترسی با ارزش و معیار نظارت برای شهر بستان‌آباد با ارزش ۰/۲۸ و همچنین معیار قلمروگرایی برای این شهر ۰/۶۲۵ و همچنین معیار پشتیبانی و امکانات رفاهی با امتیاز ۰/۵ می‌باشد که کمترین امتیاز به معیار نظارت با شاخص‌های سطح تمهیدات حفاظتی، نگهبان محله، استفاده از دوربین‌ها در محلات و همچنین گشت‌های پلیس می‌باشد که می‌تواند منشأ شکل‌گیری آسیب‌های اجتماعی و ناهنجاری در محله شهر باشد.

جدول ۲: نتایج ارزیابی معیارهای شهر بستان‌آباد با استفاده از روش پراونگ

۰/۷۵	دسترسی
۰/۲۸	نظارت
۰/۶۲۵	قلمروگرایی
۰/۵	پشتیبانی و امکانات رفاهی

شکل ۴: نتایج ارزیابی معیارهای شهر بستان‌آباد با استفاده از روش پراونگ

با توجه به پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت امروزه گردشگری و امنیت به‌عنوان یکی از پارامترهای صنعت توسعه پایدار و اثرگذار در گردشگری پایدار می‌باشد. فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای شهرها و شهرهای جهانی از جمله شهرهای ایران می‌باشد. این صنعت در ساختارهای فضایی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی عصر پسامدرن در جامعه حال حاضر شهری ایران بسیار بااهمیت است؛ بر اساس چنین ویژگی، امروزه گسترش فضاهای باز جمعی و ایجاد مراکز فراغتی و تفریحی مدرن یکی از اهداف مهم برنامه‌ریزان مدیریت شهرهای جامعه در حوزه

گردشگری شهری است. و همچنین تأمین امنیت به عنوان یکی از اساسی ترین نیازهای انسان همیشه در همه جوامع مورد توجه بوده است. احساس امنیت، دارای نقش اساسی در رضایتمندی شهروندان و مطلوبیت زندگی در قالب توسعه پایدار انسانی بشمار می آید. بدیهی است که بدون ایجاد، امنیت نمی توان انتظار کارایی ساختار شهری به مثابه سیستمی از عناصر برای سکنی گزینی شهروندی و زندگی همراه با رفاه و کرامت انسانی را داشت. توسعه گردشگری شهری با ارتقای ابعاد کمی و کیفی با حداکثر بازده یکی از مهم ترین فعالیت های عمده مدیریت اجرایی شهرها در عصر حاضر می باشد. وجود جاذبه های متنوع در شهرها چون اماکن تاریخی، فضاهای سبز، مراکز فرهنگی، امکانات ورزشی، تسهیلات مهمان نوازی، مراکز خرید، بازارها و... جزء پارامترهای مهم شکل گیری گردشگری شهری می باشد. صنعت توریسم و گردشگری فعالیت های مختلفی را در بر گرفته و با بخش های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتباط است. با توجه به پژوهش صورت گرفته می توان به این پرسش، (مؤلفه ها و عوامل مؤثر امنیت شهری برای گردشگری در شهر بستان آباد چیست؟). پاسخ داد که اصلی ترین مقوله در این شهر نظارت می باشد که با نصب دوربین های نظارتی و همچنین بالابردن سطح تمهیدات حفاظتی و همچنین گسترش گشت های پلیس در این محله می توان به یک امنیت نسبی و پایدار دست یافت. امروزه به دلیل آثار چشمگیر فعالیت های گردشگری در مناطق پذیرنده گردشگران توجه ویژه ای به این بخش از فعالیت های معطوف شده است.

منابع و مآخذ:

- ۱- آذر، ع.، محمدی بیرنگ، م. ۱۳۹۸. تحلیل احساس امنیت زنان در فضاهای عمومی با تأکید بر پارک‌های شهری مطالعه موردی تبریز. پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۰(۲۰): ۲۷-۴۰.
- ۲- الوانی، س م، پیروز بخت، م. ۱۳۸۵. فرایند مدیریت جهانگردی. انتشارات دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۳- انوری آریا، م.، نساج، م. ۱۳۸۶. بررسی و تبیین نقش صنعت گردشگری در توسعه فضای شهری. همایش منطقه‌ای جغرافیا، گردشگری، توسعه پایدار، اسلام‌شهر.
- ۴- پورجعفر، م ر.، محمودی نژاد، ه.، رفیعیان، م.، نصاری، م. ۱۳۸۷. ارتقاء امنیت محیطی کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد CPTED. ویژه‌نامه مهندسی معماری و شهرسازی، ۱۹(۶): ۷۳-۸۲.
- ۵- دیناری، ا. ۱۳۸۹. گردشگری شهری در ایران و جهان. انتشارات واژگان خرد.
- ۶- رضویان، م ت.، آقایی، پ. ۱۳۹۳. بررسی و ارزیابی احساس امنیت اجتماعی در محله نمونه موردی مطالعه تطبیقی محلات جماران و فاطمی. جغرافیایی چشم‌انداز زاگرس، ۶(۲۰): ۴۳-۵۷.
- ۷- صادقی، ل.، بنی عامریان، ج.، ذوقی، ا. ۱۳۹۰. نقش شهرسازی در ارتقاء امنیت شهری. دانش انتظامی کردستان، ۲(۸): ۸۳-۱۰۲.
- ۸- صالحی، ا. ۱۳۸۷. ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن. مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری تهران.
- ۹- کریم پورریحان، م.، شریف جاهد، ش. ۱۳۹۶. مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری استان کرمان با تأکید بر گردشگری کویر شهداد. جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۷(۲۸): ۷-۱۸.
- ۱۰- معین، م. ۱۳۸۰. فرهنگ معین. انتشارات امیرکبیر.
- ۱۱- یاران، ع.، ارجمندی، ه.، مسگریان، م. ۱۳۹۸. تأثیر مؤلفه‌های کالبدی و احساس امنیت زنان در فضاهای باز گردشگری (نمونه موردی: خیابان سی تیر تهران). منظر، ۱۱(۴۷): ۲۴-۳۷.
- 12-Cibinskiene, A., Snieskiene, G. 2015. Evaluation of city tourism competitiveness. 20th International Scientific Conference Economics and Management - 2015 (ICEM-2015), Procedia - Social and Behavioral Sciences 213, 105 – 110.
- 13-Mcinosh, W. R. Chalres, R. G. 1995. Tourism Principles, practices, Philosophis, United Statates of America. Johhn Wiley & Sons, Inc.
- 14-Razaniak, P. Winiarczyk-Razaniak, A. 2014. Influence of the Social Security level on Population Migration in Poland. Social and Behavioral science, 12: 2-12.
- 15-Thomas Rpigozzi, B. Sambrook, R. 2005. Tourist Carrying Caribbean, the PROFESSIONAL Geographer, 57(1): 13-20.